

Lessen politieke gemeenschap en politieke identiteit

Door: Isolde de Groot en Susan Curvers

Februari 2017, Universiteit voor Humanistiek

Inhoud

Lessen politieke gemeenschap en politieke identiteit.....	1
LES 1: De stem van de jeugd	2
Omschrijving	2
Leerdoelen	2
Bronnen.....	2
Duur	2
Benodigdheden.....	2
Handleiding	3
Werkblad: De waarde van een stem.....	5
Werkblad: De stem van de jeugd.....	6
Werkblad: Young&United	9
Antwoordmodel.....	10
De stem van de jeugd	10
Young&United.....	10
Bijlage: Achtergrondinformatie	11
Les 2: Politiek: overal en voor iedereen!	13
Omschrijving	13
Leerdoelen	13
Bronnen.....	13
Duur	14
Benodigdheden.....	14
Handleiding	14
Werkblad: <i>Gemeenschap van vreemden</i>	15
Werkblad: Politiek: overal en van iedereen.....	17
Bijlage: Introductie bij het werkblad <i>Politiek: overal en voor iedereen</i>	19

LES 1: De stem van de jeugd

Omschrijving

In Nederland hebben jongeren stemrecht wanneer ze 18 jaar oud zijn. Vanaf die leeftijd kunnen ze zich ook verkiesbaar stellen. Tijdens deze les verkennen leerlingen hoe jongeren omgaan met deze rechten, zowel in Nederland als wereldwijd. Daarnaast maken leerlingen kennis met andere mogelijkheden die jongeren hebben om hun stem te laten horen.

Leerdoelen

- De leerlingen kunnen verschillende redenen benoemen om wel of niet te gaan stemmen.
- De leerlingen kunnen verschillende redenen benoemen om zich wel of niet verkiesbaar te stellen voor de gemeenteraad of de Tweede Kamer.
- De leerlingen kunnen verschillende manieren benoemen waarop jongeren hun stem kunnen laten horen.

Bronnen

- Statline (2012). Stemgedrag stemgerechtigden Tweede Kamerverkiezingen 2012. Centraal Bureau voor de Statistiek. Geraadpleegd op: <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?VW=T&DM=SLNL&PA=82095NED&LA=NL>
- Back, M. & Verlaan, J. (21 april 2016). Minimum jeugdloon vanaf 21 jaar afgeschaft, NRC Handelsblad. Geraadpleegd op: <https://www.nrc.nl/nieuws/2016/04/21/asscher-schaft-minimumjeugdloon-af-vanaf-21-jaar-a1407759>
- <http://www.nottooyoungtorun.org/>
- <https://www.youngandunited.nl/>

Duur

50 minuten (met suggesties voor uitbreiding)

Benodigdheden

- Werkblad *De waarde van een stem*
- Werkblad *De stem van de jeugd*
- Werkblad *Young & United*
- De bijlage met het NRC artikel *Minimum jeugdloon vanaf 21 jaar afgeschaft* (of de link naar de website)
- Computers, tablets of smartphones met internet

1. Laat de afbeelding zien (geraadpleegd op: <https://steemit.com/life/@hatterismad/voting-day-in-south-africa-and-singing-and-dancing>) of type 'queue voting' in bij Google Images. Vraag de leerlingen waar ze denken dat het over gaat.
2. Deel het werkblad *De waarde van een stem* uit en laat de leerlingen de vragen individueel beantwoorden. Geef ze daar maximaal 10 minuten de tijd voor.
3. Bespreek de vragen kort na met de leerlingen. Voor de antwoorden op de vragen, zie het bijgevoegde antwoordmodel.

Suggesties:

- Vraag 3 biedt mooi de gelegenheid om inzichtelijk te maken hoe redenen kunnen verschillen per context. In Singapore stemmen mensen mogelijk niet omdat de overheid misschien hun stem controleert. In België stemmen mensen mogelijk niet als protest tegen de verplichting om te stemmen voor stemgerechtigde burgers.

4. Deel het werkblad *De stem van de jeugd* uit en laat de leerlingen in duo's de vragen beantwoorden. Geef ze daar maximaal 10 minuten de tijd voor.
5. Bespreek de vragen kort na met de leerlingen.
6. Voer een onderwijsleergesprek over [invullen].

Hulpvragen:

- Hoe laten jongeren in Nederland hun stem nog meer horen?

Vertel over de actie van Young& United. Young&United is de jongerentak van de Nederlandse vakbond FNV. De vakbond komt op voor de rechten van werknemers in Nederland. Young&United heeft zich de afgelopen jaren sterk gemaakt voor een verlaging van de leeftijd waarvoor het minimum jeugdloon geldig is. Het minimum jeugdloon is lager dan het minimum volwassenloon. Het minimum jeugdloon was tot voor kort van toepassing op jongeren tot 23 jaar oud¹. Dat vonden de jongeren van Young&United onrechtvaardig.

7. Bekijk het filmpje (1.35 min) over de actie van Young&United voor het afschaffen van het minimum jeugdloon: <https://www.youtube.com/watch?v=OZIHlcrTmtI>
8. Deel het werkblad *Young&United* uit (eventueel ook de bijlage met het NRC-artikel *Minimum jeugdloon vanaf 21 jaar afgeschaft*) en laat leerlingen in duo's de vragen beantwoorden. Daar krijgen ze maximaal 10 minuten de tijd voor.
9. Bespreek de vragen kort. Inventariseer bijvoorbeeld de vormen van niet-electorale politieke participatie die leerlingen opgeschreven hebben en vul deze gezamenlijk aan.
10. Mogelijke uitbreiding:

- Leerlingen inzicht laten verwerven in initiatieven en acties door jongeren in Nederland, door hen thuis of in de klas een project te laten zoeken dat (mede) door jongeren georganiseerd wordt.
 - o Zoekopdracht: zoek op het internet informatie over een actie /beweging waarin jongeren een grote rol spelen. Je mag ook een voorbeeld buiten Nederland kiezen, zoals de Black Lives Matter beweging (<http://blacklivesmatter.com/about/>)
 - o Bereid in tweetallen een presentatie voor waarin je medestudenten informeert –indien mogelijk met behulp van relevant film/beeldmateriaal- over:
 - A) Waar en waarom de beweging is ontstaan
 - B) Welke doelen zij voor ogen heeft
 - C) Op welke manier zij actie voert
 - D) Wat zij tot nu toe heeft bereikt

¹ zie bijlage met achtergrondinformatie

- E) Wat je sterk en minder sterk vindt aan de acties van de leden van de beweging en/of de keuzes die zij gemaakt hebben.
- F) Welke inzichten/vragen jij hebt n.a.v. deze opdracht over (on)wenselijke vormen van actievoeren.
- Laat leerlingen tijdens de les elkaars bevindingen delen (+ sterke/minder sterke punten van het project in hun ogen). Het kan zijn dat leerlingen in dit kader met extreme voorbeelden komen (IS e.d.). In dat geval kan een leergesprek volgen over de waarden die mensen in gemeenschappen ontwikkelen (en verankeren in de grondwet e.d.) om richting te geven aan goed handelen.

Werkblad: De waarde van een stem

Mensen kennen verschillende betekenissen toe aan stemmen tijdens verkiezingen.

1. Welke redenen zou iemand hebben om uren in de rij staan of ver te reizen om zijn/haar stem te kunnen uitbrengen? Bedenk er twee.

1.

2.

2. Welke redenen zou iemand kunnen hebben om niet te gaan stemmen (om niet gebruik te maken van zijn of haar 'actief kiesrecht') ? Bedenk er twee.

1.

2.

3. Als je nu 18 zou zijn, zou je dan gaan stemmen? Licht je antwoord toe.

Ja / Nee, omdat...

4. Vanaf je 18^e kun je je ook verkiesbaar stellen (gebruik maken van je 'passief kiesrecht'). Zou je je kunnen voorstellen dat je je voor je 30^e verkiesbaar stelt als vertegenwoordiger in de gemeenteraad of de Tweede Kamer? Bedenk twee redenen waarom wel en twee redenen waarom niet.

Wel

Niet

Werkblad: De stem van de jeugd

Ga naar <http://www.nottooyoungtorun.org/> en beantwoord de volgende vragen:

1. *Bekijk de wereldkaart. Welk percentage van de Nederlandse volksvertegenwoordigers is jonger dan dertig?*

2. *Waarom is Nederland blauw gekleurd op de kaart, in tegenstelling tot de meeste andere landen?*

3. *In Nederland is ongeveer 20% van de bevolking jonger dan dertig. Hoeveel procent van de wereldbevolking is jonger dan dertig?*

4. *Hoeveel procent van de volksvertegenwoordigers op de wereld is jonger dan dertig?*

Bekijk de volgende tabel:

Tweede Kamerverkiezingen 2012

Leeftijd	Gestemd (%)	Niet gestemd (%)
18-25	70	30
25-35	67	33
35-45	75	25
45-55	76	24
55-65	83	17
65-75	74	26
75+	72	28

5. *Hoeveel procent van de Nederlandse jongeren heeft gestemd tijdens de vorige Tweede Kamerverkiezingen? En hoeveel procent van de mensen tussen de 55 en 65 jaar oud?*

6. *Nu je meer weet over vertegenwoordiging van jongeren, ben je anders gaan denken over redenen om je wel of niet verkiesbaar te stellen? Geef een toelichting op je antwoord.*

7. *Jongeren kunnen ook op andere manieren hun stem laten horen. Bedenk drie manieren.*

1. Wat wilden de jonge vakbondsleden bereiken?
2. Beschrijf minstens drie acties die de afgelopen jaren zijn ondernomen door Young & United.
3. Lees het artikel *Minimum jeugdloon vanaf 21 jaar afgeschaft*, uit het NRC Handelsblad van 21 april 2016. (<https://www.nrc.nl/nieuws/2016/04/21/asscher-schaft-minimumjeugdloon-af-vanaf-21-jaar-a1407759>). Wat is het resultaat geweest van de acties van de jonge vakbondsleden?

van de filmpjes.

Antwoordmodel

De stem van de jeugd

1. 2,7% van de Nederlandse volksvertegenwoordigers is jonger dan dertig.
2. Nederland is blauw gekleurd op de kaart, omdat Nederland één van de weinige landen is waar jongeren vanaf 18 jaar zowel actief als passief stemrecht hebben. Dat betekent dat jongeren in Nederland zich vanaf 18 jaar verkiesbaar mogen stellen. In veel andere landen mag dat pas van 21 of 23 jaar.
3. 51% van de wereldbevolking is jonger dan dertig. In veel landen zijn dus gemiddeld veel meer jonge mensen dan in Nederland.
4. 2% van de volksvertegenwoordigers op de wereld is jonger dan dertig.
5. 70% van de jongeren tussen de 18 en 25 heeft gestemd tijdens de verkiezingen van 2012. 83% van de mensen tussen de 55 en 65 gingen toen stemmen.
6. Eigen antwoord met argumenten.
7. Vormen van niet-electorale participatie die leerlingen mogelijk noemen: contact met autoriteiten, politici, afgevaardigden, partijen, belangenorganisaties en/of massamedia; protestactiviteiten, zoals deelname aan protestacties, demonstraties, petitie, boycot, bedrijfsbezetting, huurstaking.

Young&United

1. Afschaffing van het jeugdloon vanaf 18 jaar zodat jongeren net zo veel verdienen als volwassenen voor hetzelfde werk.
2. Demonstraties, fakkelactie, petitie(machine), keuringsdienst van lonen, verstoren van een vergadering van de Sociaal Economische Raad, uitreiking Grote Pamper-award, uitreiking Halve Lonen Bokaal aan voorzitter VNO NCW, sit-in bij McDonald's Amsterdam.
3. Het minimumjeugdloon wordt de komende jaren afgebouwd. De leeftijd waarop het minimumjeugdloon afloopt wordt stapsgewijs in 2017 en 2019, verlaagd van 23 tot 21 jaar. Daarnaast worden de lonen van jongeren tussen de 18 en de 20 verhoogd.

Minimumjeugdloon vanaf 21 jaar afgeschaft

Jongeren vanaf 21 jaar gaan hetzelfde minimumloon verdienen als volwassenen.

Maarten Back & Jos Verlaan | 21 april 2016

Foto Lex van Lieshout / ANP

Minister Lodewijk Asscher (Sociale Zaken, PvdA) presenteerde donderdagmorgen plannen om het minimumjeugdloon de komende jaren [af te bouwen](#). De leeftijd waarop het minimumjeugdloon afloopt wordt stapsgewijs in 2017 en 2019, verlaagd van 23 tot 21 jaar.

Met de versoepeling van het jeugdloon gaan jongeren vanaf 21 jaar hetzelfde minimumloon verdienen als volwassenen. “Volwassenen verdienen een volwassen beloning”, aldus Asscher bij het presenteren van de voorstellen donderdag. Het minimumloonjeugdloon voor mensen tussen de 18 en 21 jaar gaat omhoog.

Tijdens de persconferentie sprak de minister van een “gezamenlijke inspanning” van het kabinet, de coalitiepartijen en de sociale partners. Eerder sprak Asscher nog over een dilemma. De Tweede Kamer, waaronder regeringspartij PvdA, pleitte al langer voor zo’n maatregel, maar die mag geen werkgelegenheid kosten.

Coalitiepartner VVD vreest onder meer dat jongeren te duur worden met als gevolg dat de jeugdwerkloosheid stijgt. Om te voorkomen dat werkgevers jongeren gaan weren vanwege een te hoog minimumloon, komt er voor werkgevers een compensatieregeling. Het Centraal Planbureau (CPB) heeft de plannen van Asscher doorgerekend en zegt dat als 21- en 22-jarige hetzelfde minimumloon krijgen als andere volwassenen, dan ongeveer 15.000 mensen in die groep zonder werk komen te zitten. De werkgelegenheid voor hen daalt met ongeveer 5 procent, heeft het Centraal Planbureau eerder berekend.

Lees ook: [Waarom verdienen je zo weinig als je jong bent?](#)

PvdA-woordvoerder Roos Vermeij sprak donderdagmorgen van een “doorbraak” als het om afschaffing van het minimumjeugdloon gaat: “Daar is sinds 1984 niets meer aan gedaan.” VVD-woordvoerder Bas van ’t Wout erkende dat afschaffing ervan “geen onderdeel uitmaakte van ons verkiezingsprogramma. Maar de problemen rond het seizoenswerk worden nu opgelost. Dat moet, bij wijze van spreken, nog voor deze zomer worden opgelost”. Ook de handreikingen aan vooral het midden- en kleinbedrijf bij de transitievergoedingen is volgens Van ’t Wout winst.

FNV-voorzitter Ton Heerts noemt afschaffing van het jeugdloon een “historische stap, afgedwongen door de vele acties van jongeren die aangesloten zijn bij FNV”.

Zie ook: Wat is mijn minimumloon per uur? [Bereken het hier](#).

Seizoenswerk

Behalve verlaging van de minimumjeugdloonleeftijd en verhoging van de lonen voor jongeren van 18 tot en met 20, wordt het voor seizoenswerkers makkelijker om na een tijdelijk contract een nieuw contract te krijgen. Nu mogen seizoenswerkers (op bijvoorbeeld campings en strandhoreca of in de tuinbouwsector) na afloop van een contract een half jaar lang geen nieuw contract aannemen. Die periode wordt verkort naar 3 maanden. Dat wordt niet in de wet geregeld, werkgevers en werknemers mogen daarover in cao-onderhandelingen afspraken maken.

Asscher komt ook tegemoet aan kritiek vanuit het bedrijfsleven op de verplichte transitievergoedingen bij ontslag en het 2 jaar lang doorbetalen van loon bij langdurige ziekte. Die transitievergoeding blijft bestaan, maar het wordt mogelijk dat in sommige gevallen niet de werkgever, maar de UWV die betaalt. Dat kan bijvoorbeeld het geval zijn bij faillissement of bedrijfsbeëindiging als de werkgever met pensioen gaat.

Werkgevers kunnen langdurig zieke werknemers, waarvan snel duidelijk is dat die niet meer aan het werk gaan, eerder bij het UWV aanmelden. “Als re-integratie op voorhand zinloos is, moet er sneller een uitkering geregeld worden”, aldus Asscher.

Les 2: Politiek: overal en voor iedereen!

Omschrijving

Politiek, dat is iets waar politici in Den Haag mee bezig houden...maar dat niet alleen. Als we politiek breder opvatten kunnen we ook de school als een politieke gemeenschap beschouwen.

Wat betekent politiek in deze setting? En welke rol kunnen leerlingen spelen in politieke processen op school? Tijdens deze les maken leerlingen door middel van vragen en opdrachten kennis met een brede opvatting van politiek en ontwikkelen zij ideeën over de verschillende rollen die zij in de school als politieke gemeenschap kunnen spelen.

Leerdoelen

- De leerlingen kunnen in eigen woorden omschrijven wat een gemeenschap is.
- De leerlingen kunnen uitleggen welke typen reacties mensen kunnen ontwikkelen wanneer zij zich niet thuis voelen in een gemeenschap.
- De leerlingen kunnen in eigen woorden omschrijven op welke manier de school als politieke gemeenschap kan worden beschouwd.
- De leerlingen kunnen beschrijven op welke manieren docenten dit schooljaar leerlingen hebben betrokken bij besluitvormingsprocessen in de school.
- De leerlingen kunnen beschrijven op welke momenten leerlingen zelf initiatieven ontwikkeld hebben t.b.v. het verbeteren van onderwijs binnen de schoolgemeenschap, het leefklimaat, de identiteit van de school of schoolactiviteiten.
- Leerlingen kunnen hun bijdrage aan besluitvorming binnen de school duiden aan de hand van vijf niveaus van leerlingparticipatie en de participatierechten van kinderen zoals vastgelegd in het VN-verdrag voor de rechten van het kind.

NOTE: Het verkrijgen van inzicht in het politieke karakter van, bijvoorbeeld, de schoolgemeenschap is geen vereiste volgens het examenprogramma Maatschappijleer havo/vwo. De les bevordert dus additionele leerdoelen. Daarnaast wordt een andere notie van politiek gehanteerd dan de notie die centraal staat in examenprogramma's maatschappijleer (de idee dat politiek betrekking heeft op het politieke spel en beleidsvorming binnen politieke organen (polity). Om verwarring voor leerlingen te voorkomen is het daarom handig om –bijvoorbeeld aan het eind van de les- met leerlingen stil te staan bij het bestaan van verschillende noties van politiek/het politieke.

Bronnen

Gils, J. (2001). *Duel of duet: Een toekomst voor kinderpacticipatie*. Mechelen: Bakermat.

Exit-Voice-Loyalty-Neglect Model, Wikipedia, geraadpleegd op: https://en.wikipedia.org/wiki/Exit-Voice-Loyalty-Neglect_Model

Shier, H. (January 01, 2010). Children as Public Actors: Navigating the Tensions. *Children & Society*, 24, 1, 24-37. Geraadpleegd op: http://piattaformainfanzia.org/wp-content/uploads/2014/01/HerrySheir_PathwaysToParticipation2001.pdf

Verbeek, G. en Berding, J. *De stem van de leerling*. Geraadpleegd op: <http://nivoz.nl/artikelen/de-stem-van-de-leerling>

<http://www.kinderrechten.nl/professionals/kinderrechten-2/>

Duur

50 minuten (met suggesties voor uitbreiding)

Benodigdheden

Werkblad *Gemeenschap van vreemden*

Werkblad *Politiek: overal en van iedereen*

Afbeelding 1: het participatiehuis

Handleiding

1. Schrijf het woord *gemeenschap* op het bord en vraag leerlingen wat het woord bij hen oproept (buurt, geloofsgroep etc). Schrijf de antwoorden op het bord. *Let op: Het woord 'gemeenschap' kan door leerlingen gelinkt worden aan 'seks'. Bouw ruimte in voor lachmomentje en nodig leerlingen uit om ook andere associaties te delen.*
Ga ook in op de relatie tussen het begrip *samenleving* en het begrip *gemeenschap*. De term *gemeenschap* wordt veelal gebruikt om min of meer georganiseerde groepen binnen een *samenleving* aan te duiden. Soms worden gemeenschappen (zoals de school) ook wel aangeduid als 'mini-samenleving'.
2. Deel het werkblad *Gemeenschap van vreemden* uit. Geef de leerlingen ongeveer 10 minuten de tijd om de vragen individueel te beantwoorden. Bespreek antwoorden vervolgens kort. (Extra: vraag de leerlingen waarom het werkblad als titel *Gemeenschap van vreemden* heeft).
3. Geef een introductie/voer een onderwijsleergesprek bij het werkblad 'Politiek: overal en van iedereen'. Zie suggesties in de Bijlage.
4. Geef aan dat leerlingen in 3 of 4-tallen aan de opdracht mogen werken. Op het werkblad dat je uitdeelt, wordt leerlingen gevraagd om te bepalen wie de secretaris en de voorzitter zijn. Loop de groepjes langs en controleer of de voorzitters helder hebben dat zij straks verslag mogen uitbrengen (bedenk ook van tevoren of je wilt dat de secretaris de gemaakte notities antwoorden inlevert)
5. Laat de leerlingen in groepjes 10 a 15 minuten werken aan de vragen op het werkblad *Politiek: overal en van iedereen*.
Vraag na afloop de voorzitters na elkaar naar voren. De voorzitter van elk groepje leerlingen presenteert kort hoe ze de casus geïdentificeerd hebben.
Biedt na iedere presentatie de andere leerlingen gelegenheid vragen te stellen (verhelderingsvragen of vragen om extra informatie).
Extra stof (kinderrechtenverdrag:
<http://www.kinderrechten.nl/professionals/kinderrechten-2>)
Gerelateerde vragen voor de groep:
- *Voldoet de school aan het Kinderrechtenverdrag op het gebied van leerling-participatie (minstens 3.2 in de ladder van Shier)?*
- *Bedenk concrete stappen die op school genomen kunnen worden om ervoor te zorgen dat leerlingen meer betrokken zijn bij de school als politieke gemeenschap.*

1. Welke van de volgende groepen mensen vormen volgens jou een gemeenschap? (Meerdere antwoorden mogelijk).
 - Je eigen familie
 - Supporters van FC Twente
 - Deelnemers van een online forum
 - Alle mensen en dieren op aarde
 - Jehova's
 - Alle leerlingen en medewerkers van de school
 - De landen van de Europese Unie
2. Wat maakt een gemeenschap volgens jou tot gemeenschap? Noem 3 kenmerken.
 - 1
 - 2
 - 3
3. Bedenk zelf drie gemeenschappen waar jij je sterk mee verbonden voelt.
 - 1
 - 2
 - 3
4. Kies een van de eerder genoemde groepen of gemeenschappen en beschrijf wat de leden van de groep gemeenschappelijk hebben.
5. Wat hebben de leden van jouw schoolgemeenschap gemeenschappelijk? Bedenk tenminste acht verschillende overeenkomsten.
 - 1
 - 2
 - 3
 - 4

6. Voor sommige gemeenschappen kies je heel bewust. Je wilt erbij horen. Voor andere gemeenschappen heb je minder bewust gekozen, of helemaal niet. Zo kiezen we bijvoorbeeld niet in welk land we geboren worden. Dat je onderdeel uitmaakt van een bepaalde gemeenschap betekent niet automatisch dat je jezelf er thuis voelt.

Bedenk drie voorbeelden van mensen die tot een gemeenschap behoren, maar zich er niet thuis voelen.

7. Wanneer je je niet thuis voelt in een bepaalde gemeenschap (of op school) kun je een aantal dingen doen, bijvoorbeeld:
- Vertrekken (*exit*)
 - Je onvrede verwoorden en iets veranderen (*voice*)
 - Afwachten tot de situatie verbetert (*loyalty*)
 - Je afzijdig houden terwijl de situatie verslechtert (*neglect*)

Stel dat je je niet langer thuis voelt op school. Je bent ontevreden over de kwaliteit van het onderwijs, je voelt weinig verbondenheid met de leden van de schoolgemeenschap en je merkt dat het je humeur beïnvloedt. Bedenk voor elk van de volgende typen reacties een handeling die je in deze situatie zou kunnen verrichten.

- *Exit:*
- *Voice:*
- *Loyalty:*
- *Neglect:*

8. Wanneer was jij voor het laatst ontevreden over iets wat er op jouw school gebeurde?

A) Beschrijf kort de situatie

B) Licht toe welke strategie je in deze situatie koos

Leerlingen kunnen op diverse manieren betrokken worden bij besluitvorming en de ontwikkelingen van projecten.

1. Bepaal wie van je groepje notities maakt (secretaris) en wie straks aan de klas terug rapporteert (voorzitter).
2. Bedenk een voorbeeld van een project/ besluitvormingsproces op jouw school waar leerlingen dit schooljaar bij betrokken zijn. Als het lastig blijkt om een project te bedenken, gebruik dan onderstaande casus.

Beschrijf kort in jullie eigen woorden:

- Waar het project over ging
- Waar leerlingen over mochten meepraten
- Waar leerlingen over mochten meebeslissen

Onderzoekers onderscheiden verschillende vormen van leerlingparticipatie. Deze zijn samengevat in afbeelding 1: het participatiehuis.

3. Bestudeer met je groepje deze afbeelding.
4. Op welk niveau(s) van het participatiehuis participeerden de leerlingen uit jullie eigen voorbeeld/de casus? Licht je antwoord(en) toe.

1:.....
2:.....
5. Bedenk twee concrete stappen die leerlingen en docenten zouden kunnen nemen om een trede hoger te komen in de ladder. Schrijf ze op.

1:.....
2:.....
6. Welk niveau van leerlingparticipatie vinden jullie wenselijk in dit voorbeeld/deze casus? Licht je antwoord toe.
7. Op welk niveau hadden jullie zelf in dit voorbeeld/deze casus willen meepraten? Licht je antwoord toe.

Casus: Een aantal leerlingen is erg geschrokken van nieuwsberichten over vluchtelingenkampen in Oost Europa waar mensen soms maandenlang in de kou verblijven. Ze willen een inzamelactie starten op school om warme kleding en dekens naar de kampen te sturen. De initiatiefnemers hebben al contact met een organisatie die de spullen wil brengen. De leerlingen hebben docenten en medewerkers om ondersteuning gevraagd. Er is een bijeenkomst georganiseerd van leerlingen, docenten en medewerkers om de actie op te zetten. Tijdens de bijeenkomst worden taken verdeeld. De leerlingen gaan de klassen langs om te vertellen over de actie. De schoolleiding zorgt voor bakken in de centrale hal waar spullen kunnen worden ingeleverd. De sectie maatschappijleer organiseert een filmavond met een documentaire over vluchtelingen om aandacht te vragen voor de campagne.

Afbeelding 1: Het participatiehuis

Hoe ver gaat inspraak van leerlingen op school? Er zijn vijf verdiepingen in het participatiehuis (zie de linker kolom). Op elke verdieping beweeg je van links naar rechts. Als je kamer 3.2 bereikt voldoet de school aan het VN-kinderrechtenverdrag.			
Hoe bereid is de school tot participatie?	Opening: Komt men op voor participatie?	Reële mogelijkheid: zijn er al middelen voor participatie?	Verplichting: zit de participatie al in de structuren?
Vijfde niveau: Leerlingen delen in de macht en verantwoordelijkheid bij beslissingen	5.1 Is men bereid de beslissingsmacht met leerlingen te delen? >>>	5.2 Maakt een procedure het mogelijk dat schoolleiding, leerkrachten/medewerkers en leerlingen de macht met elkaar delen? >>>	5.3 Zijn er afspraken of regels over het delen van macht en verantwoordelijkheid tussen schoolleiding, leerkrachten/medewerkers en leerlingen? EINDE
Vierde niveau: Leerlingen worden betrokken bij het proces van besluitvorming	4.1 Is men bereid leerlingen bij de besluitvorming te betrekken? >>>	4.2 Maakt een procedure het mogelijk dat leerlingen bij de besluitvorming betrokken worden? >>>	4.3 Is er een afspraak dat leerlingen bij beslissingen worden betrokken? <i>Ga naar 5.1 >>></i>
Derde niveau: Er wordt rekening gehouden met de visies van leerlingen	3.1 Is men bereid om met de visies van leerlingen rekening te houden? >>>	3.2 Laat de manier van beslissen ruimte om rekening te houden met de visies van leerlingen? >>>	3.3 Is het zo geregeld dat bij beslissingen met de visies van leerlingen rekening wordt gehouden? <i>Ga naar 4.1 >>></i>
Tweede niveau: Leerlingen worden aangemoedigd om hun visies te uiten	2.1 Worden leerlingen ondersteund bij het uiten van hun visies? >>>	2.2 Zijn er activiteiten waarmee leerlingen worden ondersteund om hun visie te uiten? >>>	2.3 Behoort het tot de uitgangspunten van de school dat leerlingen bij participatie worden ondersteund? <i>Ga naar 3.1 >>></i>
Eerste niveau: Er wordt naar leerlingen geluisterd	START 1.1 Is men bereid om naar leerlingen te luisteren? >>>	1.2 Bevordert de manier van werken het luisteren naar leerlingen? >>>	1.3 Is het in het schoolbeleid ingebakken dat er wordt geluisterd naar leerlingen? <i>Ga naar 2.1 >>></i>

Bewerking van het participatiehuis in: Gils, J. (2001). *Duel of duet: Een toekomst voor kinderpacticatie*. Mechelen: Bakermat.

Bijlage: Introductie bij het werkblad *Politiek: overal en voor iedereen*

Wanneer je kiest voor een klassikale introductie

Wat zou de school naast een gemeenschap ook een politieke gemeenschap maken? Leg uit dat mensen heel verschillend zijn. Ze hebben verschillende ideeën en verlangens die soms met elkaar botsen. Bijvoorbeeld wanneer leerlingen een tussenuur hebben op school. De ene leerling zal er voor pleiten om zoveel mogelijk huiswerk te doen, want dan hoeft dat na schooltijd niet meer. De andere leerling is voorstander van een wandeling naar de supermarkt en chillen op het schoolplein. In een dergelijke situatie kun je zoeken naar een compromis (eerst een half uurtje huiswerk maken en dan chillen) of je kunt besluiten dat ieder zijn eigen weg gaat. Soms kom je echter in situaties waarin dat laatste geen optie is. Er moet een gezamenlijk besluit worden genomen. Bijvoorbeeld wanneer de school moet besluiten op welke manier ze de beschikbare gelden voor onderwijs en schoolreizen gaan besteden. Geld kan niet twee keer uitgegeven worden. Er zal een gezamenlijk besluit genomen moeten worden. Op school moeten er dus, net als in de Tweede Kamer en in de gemeenteraad, allerlei besluiten worden genomen. De schoolgemeenschap krijgt vervolgens te maken met de gevolgen van deze besluiten. Er bestaan verschillende visies op politiek en wat een klas of een school een politieke gemeenschap maakt. Je zou kunnen zeggen dat politiek plaatsvindt in drie aspecten van het schoolleven:

- Wanneer leerlingen, docenten en personeel op democratische manier besluiten nemen over bestuurlijke kwesties op school. Dit gebeurt bijvoorbeeld in de medezeggenschapsraad waar vertegenwoordigers van de leerlingenraad, de ouderraad en de personeelsraad afspraken maken met de directie van de school.
- Tijdens klassengesprekken over controversiële politieke kwesties die spelen op lokaal, nationaal of globaal niveau. Deze gesprekken zouden bijvoorbeeld kunnen gaan over euthanasiewetgeving, discriminatie op de arbeidsmarkt, vluchtelingenbeleid of klimaatverandering.
- Wanneer op school wordt gesproken over de kernwaarden van de school, hoe men binnen de school met elkaar om wil gaan (normen) en wat kenmerkend is voor de school (identiteit van de school en schoolcultuur). Kenmerkend voor school A is bijvoorbeeld dat docenten samen met bovenbouwleerlingen vormgeven aan de introductieweek voor brugklassers en dat de school een Paarse Vrijdag organiseert.

Deze drie aspecten van politieke gemeenschap kunnen sterker of minder sterk ontwikkeld zijn op een school.

Wanneer je liever kiest voor een onderwijsleergesprek:

Je zou kunnen zeggen dat de school op drie manieren een 'politieke gemeenschap' is. Wie heeft een idee: hoe zie je op school dat school een politieke gemeenschap is?

Hulpvragen die je als docent kunt stellen:

- *We hebben hier op school een leerlingenraad. Wie weet wat de leerlingenraad eigenlijk doet of mag?*
- *Zijn we hier bij [maatschappijleer] wel eens bezig met politieke discussies?*
- *Waarover bijvoorbeeld?*
- *Wat zou je aanstaande brugklassers vertellen over deze school?*
- *Wat voor cultuur heeft onze school?*

Antwoorden: School is een gemeenschap, maar ook een politieke gemeenschap. 'Politiek' omdat we met elkaar (docenten, leerlingen en directie) besluiten moeten nemen over bijv. schoolreizen (aspect 1). Maar ook omdat we discussies hebben waarin verschillende meningen en belangen gehoord worden (aspect 2). En omdat we het in de school samen hebben over wat we belangrijk vinden. Onze normen en waarden, onze schoolcultuur maken we met elkaar (aspect 3)

